

Περί ανάκαμψης και ανάπτυξης

Του **ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ***

Η δραματοποίηση των εξελίξεων στο ελληνικό πρόγραμμα έχει συγκυριακά χαρακτηριστικά αλλά βαθύτερα αίτια. Στην επιφάνεια, η οικονομική πολιτική κρίνεται από τη βραχυχρόνια πορεία των εισοδημάτων: αυξάνεται το ΑΕΠ, μειώνεται η ανεργία και πόσο;

Όμως, η πολιτική οφείλει κυρίως να δημιουργεί τις συνθήκες για διατηρήσιμη ανάπτυξη σε βάθος χρόνου. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι να προκύπτει φαινομενικά όφελος, αλλά στην πραγματικότητα ζημιά. Παλαιότερα, ο υπέρμετρος δανεισμός έτρεφε τη ζήτηση αλλά επιβάρυνε τις επόμενες γενιές. Σήμερα, η υπερβολική και ευμετάβλητη φορολόγηση επιτρέπει κρατικές δαπάνες και μεταβιβάσεις, αλλά στρεβλώνει την παραγωγική δομή. Η οικονομία ανακάμπτει, αλλά το ζήτημα είναι οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές της.

Η καθυστέρηση στις διαπραγματεύσεις και, συνακολούθως, στη βελτίωση των όρων χρηματοδότησης καθιστά πολύ αμφίβολη την επίτευξη του στόχου για μεγέθυνση κοντά στο 3% φέτος. Όμως, αυτή μπορεί να κυμανθεί στο 1,5-2%, ένα όχι ευκαταφρόνητο επίπεδο. Επιμέρους οικονομικές λειτουργίες βρίσκουν μια κανονικότητα όσο απομακρυνόμαστε από το καλοκαίρι του 2015. Η οικονομία έχει δείξει και στο παρελθόν, άλλωστε, ότι έχει εφεδρείες που ενεργοποιούνται όταν η αβεβαιότητα υποχωρεί. Μεταρρυθμίσεις στις αγορές, ακόμη και ατελείς, συνεισφέρουν θετικά. Η χρήση των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής βελτιώνει το επίσημο ΑΕΠ. Έτσι, και με χαμηλή βάση εκκίνησης, η ανάκαμψη δεν δημιουργεί έκπληξη. Όμως, δεν είναι εξασφαλισμένη μια πορεία διατηρήσιμης ανάπτυξης. Εκεί παρατηρείται ακόμη σημαντικό έλλειμμα.

Το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ στη χώρα μας βρίσκεται σήμερα περίπου στο επίπεδο του 2000. Η ταχύτερη αύξηση των εισοδημάτων από τότε έως το 2008, αντιστράφηκε, με μια συμμετρική περίπου μείωση έως το 2016. Η διεθνής κρίση του 2008 αμφισβήτησε το υπόδειγμα ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στη βάση του και πυροδότησε ακραία αβεβαιότητα.

Αν και βαριά τραυματισμένη πάντως, η οικονομία έχει σφυγμό και θετικές προοπτικές. Τα υγιή τμήματά της ασφυκτούν και αναζητούν διέξοδο. Καθώς μάλιστα κεντρικές ανισορροπίες έχουν ουσιαστικά διορθωθεί, ήδη εδώ και περίπου μία διετία, δύσκολα γίνεται κατανοητό γιατί, τόσο από την ελληνική πλευρά όσο και από τους εξωτερικούς εμπλεκόμενους θεσμούς, δεν φαίνεται να αξιολογείται ως εξαιρετικά σημαντικός ο χρόνος που χάνεται.

Βέβαια, η ελληνική κρίση εξελίσσεται πλέον μέσα σε ένα θολό ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον. Η απόσχιση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση τη θέτει, εκ των πραγμάτων, μπροστά σε κρίσιμες επιλογές. Ασχετα με το αν τελικά θα επιτύχει, είναι αναμενόμενο πως θα προχωρήσει η εμβάθυνση της οικονομικής ένωσης, τουλάχιστον στον δημοσιονομικό συντονισμό και την τραπεζική ένωση. Αυτό θα συναρτηθεί και με τα όρια που θα αντιμετωπίσει σύντομα η νομισματική πο-

λιτική. Οι εξελίξεις στη γειτονιά της χώρας, επίσης, θα θέσουν προκλήσεις τα επόμενα χρόνια, αλλά θα δημιουργήσουν και ευκαιρίες. Μια στάση αναμονής από την ελληνική πλευρά, λοιπόν, σίγουρα δεν μπορεί να είναι επωφελής, γιατί τη φέρνει σε αδύναμη θέση εκκίνησης ενόψει μιας συνολικής επαναδιαπραγματεύσεως ρόλων στην Ευρώπη.

Η θετική πορεία της οικονομίας θα πρέπει να πετύχει ενδιάμεσους στόχους, με πρώτο την άμεση ολοκλήρωση της αξιολόγησης και τη βελτίωση της ρευστότητας. Κυρίως όμως, πρέπει να έχει έναν συνεπή χαρακτήρα ρήξης με παλαιές νοοτροπίες και πρακτικές: τη μείωση των εμποδίων για την εισοδο και την κινητικότητα στην οικονομία και το ουσιαστικό άνοιγμά της σε όσους βρίσκονται αποκλεισμένοι «εκτός των τειχών». Οι άνεργοι, υποαπασχολούμενοι ή όσοι εγκαταλείπουν τη χώρα, αλλά και επιχειρήσεις που θα προσέφεραν στην παραγωγή αν τους επιτρεπόταν, έχουν αναμικτή εκπροσώπηση στο σημερινό οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Όμως η ενσωμάτωσή τους στο σύστημα είναι το «κλει-

Η εμβάθυνση της οικονομικής ένωσης, τουλάχιστον στον δημοσιονομικό συντονισμό και στην τραπεζική ένωση, αναμένεται να προχωρήσει.

δί» για τη στροφή στην ανάπτυξη.

Το ότι μόνο αν πραγματικά ανοίξει η οικονομία θα έρθει η ανάπτυξη, ίσως πια γίνεται συνείδηση αναγκαστικά, καθώς η παραγωγή δεν επαρκεί για να στηρίξει το βιοτικό επίπεδο όλων. Στην ουσία όμως χρειάζεται να αποδομηθεί το παλαιό, αλλά ακόμη κυρίαρχο, πρότυπο της οικονομίας, όπου πολύτιμοι πόροι στηρίζουν επιχειρηματικά ή μισθολογικά προνόμια μέσω του προσηταιρισμού κεντρικών ή τοπικών εξουσιών. Σε αυτή την κατεύθυνση, απαιτείται κοινωνική στήριξη αλλά, κυρίως, καθαρό πολιτικό στίγμα. Αλλωστε, αν οι διαχειριστές της οικονομίας, εκατέρωθεν του τραπεζιού της σημερινής διαπραγματεύσεως, δεν μπορούν να πείσουν ότι η μόνη τους μέριμνα δεν είναι απλώς η διαχείριση της φθοράς αλλά το να τεθεί η οικονομία σε τροχιά ανάπτυξης, και από κοινού να εμπνεύσουν εμπιστοσύνη, κάθε άλλη πρόθεση τρίτων πολύ μικρή μόνο σημασία μπορεί να έχει για την ταχύτητα ή την πορεία των εξελίξεων.

* Ο κ. Νίκος Βέττας είναι γενικός διευθυντής του IOBE και καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.